

Kungl. Dramatiska Teatern under maj 1899 i »Pater noster» och i januari 1903 som *Julia* i »Romeo och Julia», hvarefter hon för alltid lämnade scenen och drog sig tillbaka till privatlifvet.

Anna Zetterberg var en intelligent och sin konst varmt hängifven artist, som genom trägna och samvetsgranna studier småningom utbildade sig till en af våra bästa tragiska skådespelerskor. Hade hennes förofrigt varma och af inspirationens glöd vibrerande stämma blott varit något mindre spröd, skulle hon utan tvifvel kommit att intaga en rangplats såsom en af våra förnämsta sceniska konstnärinnor.

Walfrid Moberg, född Torsslow. *K. T:ne* 1 okt. 1879—1882.

Född i Stockholm den 20 febr. 1855 (föräldrarna voro lektorn *Matts Torsslow* och *Mathilda Embring*, förut skådespelerska hos O. U. Torsslow). Hon började sin sceniska verksamhet hos Stjernström, då denne i januari 1875 öppnade den på hans initiativ tillkomna »Nya Teatern vid Blasieholmsgatan». Där kvarstod hon till utgången af spelåret 1878—1879. Under sitt ärfda, frejdade konstnärnamn — hon var sondotter till den store Olof Ulrik Torsslow — gjorde hon sig snart sagdt från sitt första uppträdande bemärkt genom det oemotståndliga behaget hos hennes älskliga fågning, den välljudande stämman och hennes rika resurser för öfrigt, hvilka hos den unga skådespelerskan framträdde fria från allt manér och kosketteri samt otvunget åtlydande hennes klara intelligens och mångsidiga begåfning. På Nya Teatern utförde hon bl. a. följande roller: *Suzel* i »Vännen Fritz», *Laura* i »Sodom och Gomorra», *Agot* i »Leonarda», *René* i Friedrich Halms »Vildfågel», hvilket stycke vid dess första uppförande den 7 dec. 1878 gafs som den omtyckta skådespelerskans bröllopsrecett, samt slutligen *Kate* i »Hvem är han?» (i maj 1879).

Efter att den 28 dec. 1878 ha inträdt i äktenskap med underlöjtnanten, sedermera kaptenen vid Kungl. Älfsborgs Regemente *Hugo Leopold Moberg* blef hon från hösten 1879 engagerad vid Kungl. Teatrarne, där hennes första uppträdande ägde rum på Kungl. Stora Teatern som *Desdemona* i »Othello» (mot Elmlund som Othello och Hillberg som Jago). Hennes verksamhetsfält blef hufvudsakligen Dramatiska Teatern, där

hon utförde bl. a. följande roller: *Lucile* i »Hedern och penningen», *Eleonora* i »Drottning Margaretas sagor», *Paula* i »Grefvinnan Lea», *Cherubin* i Beaumarchais' »Figaros bröllop», *Marcelle* i »Falska juveler», *Adrienne* i »Eftersommar», *Zanetto* i »Förbi» och *Yvonne* i »Seraphine», hvilken blef den sista roll hon utförde. Hon hade då länge varit sjuk, och nästan dignande under plågorna uppträdde hon i nämnda roll sista gången den 12 febr. 1882. Hon afled i Stockholm den 21 maj samma år.

Med Walfrid Moberg förlorade den svenska dramatiska konsten en af sina mest begåfvade och mest intagande yngre skådespelerskor. Ett behagligt yttre och ett i hög grad sympatiskt framträdande i förening med en städe alltmera sig utvecklande konstnärlig begåfning förlänade ett särskildt intresse åt den mängd olika roller hon under sin korta konstnärsbana blef i tillfälle att utföra.

Olga Christina Augusta Björkegren, sedan fru Fåhræus. *K. T. ne* 1 okt. 1879—30 juni 1887. *K. Dr. T. gästspel*: 22 mars—17 maj 1889, 15 ggr.

Född i Stockholm den 8 sept. 1857 (dotter af källarmästaren *Pehr Björkegren* och *Anna Söderberg*). Efter slutad skolgång inskrefs hon som elev vid musikkonservatoriet. Det var nämligen meningen att hon skulle utbildas till musiklärarinna. I omkring sex terminer bevistade hon undervisningen där, men då riktades plötsligt hennes håg till teatern och hösten 1873 kom hon till Kungl. Teatrarnes elevskola där hon kvarstannade under två år tills hon den 1 okt. 1875 erhöll anställning vid den af *Edvard Stjernström* i januari samma år upprättade »Nya Teatern vid Blasieholmsgatan». Hennes första egentliga roll vid denna teater var *Anna Gyllenstjerna* i *Gustaf III:s »Siri Brahe och Johan Gyllenstjerna*». Bland öfriga mera framstående roller hon där utförde må nämnas: *Dagny* i »Kämparne på Helgeland», *Regina* i »Regina von Emmeritz», *Cecile* i »Många vänner, lite vänskap», *Hertiginnan* i »Främlingen», *Suzanne* i »Kråkfötter» och titelrollen i *Björnsons skådespel »Leonarda*». Från den 1 okt. 1879 fästad vid de kungliga teatrarnes dramatiska scen blef hennes första stora triumf där *Suzanne d'Ange* i »Falska juveler» (första gången

gifven den 20 maj 1880), i hvilken roll hon visade sig som en karaktärsskådespelerska af verklig rang. En ännu större seger vann hon ett par år senare i ett annat franskt intrigstycke, Sardous skådespel »Odette» (18 mars 1882), där hennes utmärkta återgifvande af titelrollen blef en helgjuten skapelse af modärn realism. *Odette* var nog den af hennes modärna roller där hennes personliga uttrycksförmåga gjorde sig klarast och starkast gällande. I det stora dramat blef Sophocles' *Antigone* på Kungl. Stora Teatern (19 april 1884) hennes största triumf. Hon ägde alla förutsättningar för denna roll: en majestätisk gestalt, ett lifligt, själfullt ansikte med klassiskt rena drag och en fulltonig stämma, som hon fullkomligt behärskade. Bland hennes öfriga roller under de åtta år hon hade anställning vid Kungl. Teatrarne märktes *Grefvinnan Tersky* i »Wallensteins död» (27 dec. 1879), som var hennes första stora roll på Kungl. Stora Teatern, *Drottning Gyriitha* i Augusta Braunerhjelm's fyraaktskådespel »Kåre» (8 april 1880), *Drottningen* i »Hamlet», titelrollen i »Grefvinnan Lea» (8 dec. 1880), *Sigrid* i »Bröllopet på Ulfåsa», *Grefvinnan de Céran* i Paillerons komedi »Sällskap där man har tråkigt» (8 sept. 1881), *Marie* i Charles Lomons skådespel »Jean Dacier» (27 nov. 1882), titelrollen i Oscar Wijkanders fyraaktskomedi »Bertha Malm» (7 febr. 1883), nihilistkvinnan *Tatijana Andrejevna* i Harald Molanders ryska revolutions- och sensationsdrama »Furstinnan Gogol» (2 april 1883), *Fru Hilma Hillner* i Alfhild Agrells skådespel »Dömd» (16 febr. 1884), *Claire de Beaulieu* i Georges Ohnets fyraaktspjäs »Herr Derblays giftermål, (23 mars 1884), *Sigrid* i Harald Molanders fyraaktskomedi »Vårflod» (9 maj 1884), *Karen* i Björnstjerne Björnsons lustspel »Geografi och kärlek» (24 nov. 1886) m. fl.

Under sista året af sitt engagement vid de kungliga teatrarne ingick Olga Björkegren den 9 jan. 1887 äktenskap med skriftställaren *Klas Valter Fähræus*, och lämnade scenen med samma spelärs utgång. Två år därefter uppträdde hon som gäst på Kungl. Dramatiska Teatern 15 gånger som *Ellida* i Henrik Ibsens »Frun från hafvet» (22 mars—17 maj 1889). Den entusiasiasm, hvarmed publiken återsåg sin gunstling, visade att de år hon varit borta från scenen icke förmått att hos denna publik försvaga tjuuskraften af hennes konstnärskap. Efter

detta korta gästspel lämnade hon, knappast mer än 30-årig, scenen och drog sig tillbaka till privatlivet. Därmed föll ridån öfver »ett konstnärslif som lofvat rikt och som gifvit mycket».

Adelaide Ristori, markisinnan del Grillo. *K. St. T. gästspel:* 14—26 okt. 1879; ånyo 16—27 okt. 1880.

Adelaide Ristori, samtidens ovedersägligen största tragiska skådespelerska, föddes i Cividale (prov. Udine) i Italien den 29 jan. 1821. Dotter af ett fattigt, tämligen obemärkt skådespelarepar, *Antonio Ristori* och *Maddalena Pomatelli*, fick hon redan vid fyra års ålder uppträda i barnroller. Då hon var femton år anställdes hon vid ett italienskt teatersällskap och uppträdde i flera städer i Italien och rönt, om också icke i början, mycken framgång. Vid denna tid hade hon lyckan att få åtnjuta undervisning af den utmärkta skådespelerskan *Carlotta Marchionni*, hvaraf hon otvifvelaktigt hade stor nytta. I hennes tjugufemte år inträdde en vändpunkt i hennes lif. En ung romersk ädling, markis *Giuliano Capranica del Grillo*, tillhörande en af Roms förnämsta släkter hade nämligen förälskat sig i den sköna och talangfulla skådespelerskan och erbjöd henne sin hand. Men den unge markisens fader motsatte sig på det bestämdaste sin sons förening med en aktris, ehuru hennes dygd var höjd öfver allt tvifvel. Sonen förvisades till ett familjeslott i Roms närhet och fick ej pass att resa utom kyrkostatens område. Förklädd till bonde lyckades han dock undkomma och sammanträffade i hemlighet med sin älskade i en liten landtkyrka i närheten af *Civita Vecchia*, där de i närvaro af två vittnen och brudens fader förklarade inför prästen att de ville gifta sig. På detta sätt blef äktenskapet ingånget — år 1847 — och den gamle markisen kunde ej göra något åt saken. Senare försonade sig först svärmodern med den unga markisinnan, och till slut äfven svärfadern, med villkor dock att hon skulle lämna teatern. Hon ägnade sig nu under någon tid helt och hållet åt sin make och sitt hem.

Men så förde en tillfällighet henne åter på scenen. Hon kom att uppträda vid en välgörenhetsföreställning, och den gamle markisen blef då så betagen i hennes gripande spel, att han gaf henne oinskränkt tillåtelse att åter uppträda

offentligt. På det sättet blef den unga markisinnan åter skådespelerska, och den unga markisen såg alls icke med missnöje de guldhögar, som hopade sig mellan lagrarna, så mycket mera som hans maka äfven inom privatlifvet var högt uppburen i de högadliga kretsarna. Oroligheterna i Rom vid denna tid hindrade henne likväl från att regelbundet utöfva sin konst förr än år 1850, då hon tog anställning vid teatern i Turin. Där spelade hon under den närmaste tiden några månader hvarje år, men väckte föröfrigt i hela Italien stormande bifall. Det var dock ej i sitt fädernesland hon skulle få sitt vildsrykte — det fick hon först sedan hon år 1855 uppträdde i Paris, hvarefter det växte med stor hastighet. Rachel hade dittills ansetts som samtidens största skådespelerska. Nu gjorde Ristori henne den äran stridig, ja flera af de förnämsta konstnarna ställde Ristori öfver hennes stora medtäflerska. Man fann Ristori mera mänsklig och mera sann än den stora franska tragediennen.

Efter de oerhörda triumfer hon skördat i Paris for hon omkring och gaf gästspel i större delen af Europa samt i Nord- och Syd-Amerika. Först år 1879 hann hon på sitt triumftåg till Sverige. Här uppträdde hon sju gånger i oktober nämnda år på Kungl. Stora Teatern som *Medea*, *Maria Stuarda*, *Maria Antonietta* och *Elisabetta*, *regina d'Inghilterra* samt som *Lady Macbetto* i sömngångarscenen i »*Macbetto*». I alla dessa uppgifter firade hon triumfer; särskildt väckte hennes spel som den hänsynslösa och härsklystna drottning Elisabet den mest stormande hänförelse, som kulminerade i femte aktens dödsscen, hvilken hon utförde på ett öfverväldigande realistiskt sätt; aldrig torde den sceniska konsten kunna framvisa ett moment af mera storslagen och gripande verkan än Ristoris framställning af den ännu i döds kampen om sin makt måna drottningen. Vid hennes sista uppträdande under detta gästspel, hvarvid hon utförde nämnda roll, blef hon af konung Oscar dekorerad med medaljen »*Litteris et artibus*» i briljanter. Följande år i oktober kom hon åter till Stockholm och uppträdde då sex gånger på Kungl. Stora Teatern som *Elisabetta*, *Lady Macbetto*, *Giuditta*, *Maria Stuarda* och *Medea*, och hon rönt äfven denna gång det mest entusiastiska mottagande.

Kort därpå drog hon sig för alltid tillbaka från scenen och lefde sedan ett lyckligt familjelif i »Palazzo Capranica» i Rom, endast någon enstaka gång uppträdande för välgörande ändamål.

Då den stora konstnärinnan fyllde 80 år var hon föremål för en storartad hyllning. Hela dagen vallfärdade deputationer af alla samhällsklasser till markiserna del Grillos palats. Utom de kungliga besöken uppvaktades konstnärinnan af allt hvad Rom ägde framstående. På aftonen gafs en festföreställning på Goldoniteatern till hennes ära, och då Ristori inträdde i den loge som var henne anvisad, hälsades hon af ett ändlöst jubel, som icke upphörde förrän hon med tårar i ögonen trädde fram till logebalustraden och hälsade åt alla sidor. Bland de medverkande var den gamle skådespelareveteranen Tomasso Salvini, som höll ett patetiskt tal till aftonens hjältinna, omgifven af hela teaterpersonalen i kostymer från Goldonis tidsålder. Då ridån föll för sista gången antogo ovationerna rent af karaktären af en apoteos.

Vid nära 86 års ålder afled Adelaide Ristori i Rom den 9 okt. 1906.

Ristori har ställts i främsta ledet bland alla tiders skådespelerskor genom det ända till fulländning sanna i sitt konstnärskap, genom det utomordentligt noggranna och pietetsfulla studium hon ägnade alla sina uppgifter och slutligen genom de naturliga framställningsmedel hvaröfver hon i så rikt mått förfogade.

Charlotta (Lotten) Fredrika Arnoldson. *K. Dr. T. debut:* 5–23 nov. 1879, 5 ggr.

Född i Stockholm 9 febr. 1859. (Föräldrarna voro operasångaren *Carl Oscar Arnoldson* och *Fredrika Dorotea Dag.*) Hon debuterade på Dramatiska Teatern som *Maritana* i »Don Cesar de Bazano». Var sedan engagerad hos Emil Hillberg vid Stora Teatern i Göteborg, hos Josephson och Holmquist vid Nya Teatern, och därefter vid Albert Ranfts resande sällskap. Hon afled i Stockholm den 8 okt. 1904.

Anna Margareta Karlsohn. *K. T. ne* 1 dec. 1879–30 juni 1888. *K. Op.* 1 aug. 1888–30 juni 1898. *K. T.* 1 juli 1898–31 dec. 1911.

Född i Gällstad i Elfsborgs län den 10 mars 1852 (dotter af organisten *Andreas Karlsruhn*, död den 13 aug. 1906 öfver 90 år gammal). Sin första undervisning i tonkonsten fick hon af sin far, hvarefter hon aflade organistexamen i Skara. År 1872 inskrefs hon som elev i musikkonservatoriets orgelklass. Efter ett år nödgades hon dock af ekonomiska skäl afbryta sina studier där, hvarpå hon under två år var med »Nya svenska damkvartetten», med hvilken hon bereste Norge, Danmark, Tyskland och Belgien. År 1875 blef hon åter inskrifven vid konservatoriet, där hon studerade sång för Julius Günther, som tillrådde henne att söka inträde vid operascenen. Hennes första debut på Kungl. Stora Teatern ägde rum den 18 okt. 1878 som *Cherubin* i »Figaros bröllop». Efter att följande år ha uppträdt i ytterligare ett par debutroller, *Siebel* i »Faust» och *Zerlina* i »Don Juan», erhöll hon från den 1 dec. 1879 fast anställning vid de kungliga teatrarnes sångscen, hvilken hon sedermera utan afbrott tillhörde i 32 år. Den 18 april 1912 hade hon sin afskedsrecett som *Marcellina* i »Figaros bröllop». Bland hennes öfriga partier kunna anföras *Stefano* i »Romeo och Julia», *Philine* i »Mignon», *Adalgisa* i »Norma», *Inez* i »Afrikanskan», *Donna Elvira* i »Don Juan», *Mathilda* och *Jemmy* i »Wilhelm Tell», *Benjamin* i »Josef i Egypten», *Micaela* i »Carmen», *Neméa* i »Konung för en dag», *Anna* i »Friskyttan», *Lady Harriet* i »Martha», *Bertha* i »Nürnbergerdockan», *Rosina* i »Barberaren i Sevilla», *Carlo Broschi* i »Hälften hvar» och *Susanna* i »Figaros bröllop». Hennes sista ordinarie uppträdande på operascenen ägde rum i december 1911 som mor *Lisa* i »Wermländingarne». Hon hade sin afskedsrecett den 18 april 1912, då hon uppträdde som *Marcellina* i »Figaros bröllop» och hvarvid John Forsell medverkade som *Almaviva*.

Anna Karlsruhn var en af vår Operas mest användbara och omtyckta artister. Hon ägde en klar och vacker sopranstämma och var en af operascenens bäst utskolade koloratur-sångerskor. Som enskild person utmärkte hon sig alltid som en god kamrat, som stöd fjärran i från alla s. k. intriger.

Vid konung Oscars 25-årsjubileum den 18 sept. 1897 erhöll Anna Karlsruhn medaljen »Litteris et artibus», och i februari 1910 blef hon associé af Kungl. Musikaliska Akademien.

Bertha Paulina Catharina Wichmann. *K. T:ne* 1 jan. 1880—30 juni 1885.

Född i Stockholm den 1 juni 1854 (dotter af målaren *Carl Fredrik Wichmann* och *Bertha Wilhelmina Engelbrechten*). Hon debuterade på Kungl. Stora Teatern den 27 okt. 1879 som *Donna Anna* i »Don Juan». Begåfvad med en rätt stor dramatik sopranröst fick hon utföra en hel del stora partier, bl. a. titelpartiet (*Leonora*) i »Fidelio», *Rachel* i »Judinnan», *Leonora* i »Trubaduren» och *Selika* i »Afrikanskan». Hon kom sedan till Amerika, där hon for omkring på konsertturnéer med en impressario.

Georgina Sommelius, sedan Signora Bottero. *K. T:ne* 1 jan. 1880—30 juni 1881.

Född i Styrnäs socken i Ångermanland den 12 nov. 1857 (dotter af sågverksägaren *F. Sommelius* och hans maka i första gifftet, född *Edström*). Hennes musikaliska anlag gjorde sig tidigt gällande, och 17 år gammal kom hon till Stockholm och började studera pianospel vid musikkonservatoriet. Efter ett par års studier slog hon om och ägnade sig åt sångkonsten, hvori fru Jeannette Jacobsson meddelade henne de första grunderna. Sedermera kom hon under fru Stenhammars ledning, och efter flera års trägna studier debuterade hon, på sin berömda lärarinnas tillstyrkan, å Kungl. Stora Teatern den 21 april 1879 som *Margareta* i »Faust». Denna debut blef betraktad såsom ovanligt löftesrik, och i oktober s. å. fick hon som *Susanna* i »Figaros bröllop» göra sin andra debut, hvarefter hon från den 1 jan. 1880 erhöll fast anställning vid operascenen, men kvarstod där endast ett och ett halft år. Utom de båda debutpartierna utförde hon här följande roller: titelpartiet i »Lalla Rookh», *Arlette* i Leo Délibes »Jean de Nivelle», *Brigitta* i »Svarta dominon», *Micaela* i »Carmen» och *Anna* i »Wermländingarne». Hösten 1881 reste hon till Paris för att under madame Marchesis ledning fullända sin konstnärliga uppfostran. Under sin studietid i Paris sjöng hon under lifligt bifall på madame Marchesis konserter samt på soiréer i högaristokratiska kretsar. I december 1882 for hon till Italien och uppträdde under det följande året i flera italienska städer. I juni 1884 ingick hon äktenskap med den framstående italienske bassångaren, juris doktor *Osvaldo Bottero*.

